

MuZieK

AKKooRD.

SPeCiaaL

ONDDeRWijS

**Voor duurzaam en kwalitatief
goed muziekonderwijs**

Met kunst-, cultuur- en erfgoededucatie wordt in het onderwijs de basis gelegd voor de ontwikkeling van kinderen tot creatieve en innovatieve burgers. Kunst en cultuur dragen bij aan het artistiek en creatief denkvermogen en daarmee aan basisvaardigheden die kinderen nodig hebben om succesvol deel te nemen aan de maatschappij van nu en de toekomst. Het is belangrijk dat alle kinderen, ongeacht hun achtergrond of beperking, goed cultuuronderwijs krijgen. Door cultuuronderwijs als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van scholen, overheden en culturele instellingen te erkennen kunnen we zorgen voor kwaliteit en continuïteit.

Elk kind heeft recht op muziekonderwijs op de basisschool

Binnen het speciaal onderwijs is muziek onmisbaar bij de vorming van skills zoals creativiteit en sociale vaardigheden. Als je minder goed bent in rekenen en taal, maar de kans krijgt om muziek te beleven dan draagt muziek bij aan de ontwikkeling van een eigen persoonlijkheid.

Het onderwijs in Nederland is ingedeeld op basis van leerniveau en ontwikkelingsperspectief, ofwel exclusief denken, maar muziek overstijgt dit. Het is van nature inclusief en universeel en door haar vele uitingsvormen voor iedereen toegankelijk. Je kunt het zingen, je kunt het beleven, er een verhaal mee vertellen of er op dansen. Het opent de weg naar je innerlijke wereld en het opent de weg naar de wereld om je heen, het is één grote verbinder.

‘Mijn hoofd wordt leeg als ik speel op de piano op school.’

Dit jongetje heeft ASS (autisme). Als zijn hoofd vol is, of wanneer hij erg onrustig is, mag hij even spelen op de piano. Door piano te spelen groeit zijn zelfvertrouwen.

Muziek versterkt de sociale binding met de omgeving en vergroot de kwaliteit van leven. Daarnaast draagt het bij aan betere schoolprestaties. Mooie elementen waarmee we kinderen voorbereiden op hun toekomst in de maatschappij.

Die toekomst gunnen we ieder kind en in het bijzonder kinderen met een beperking en/of achterstand.

Mark Mieras: “Al zingend en musicerend maken kinderen niet alleen kennis met de intrinsieke waarde van muziek, maar gaan ze ook beter leren. Het effect is extra groot voor kinderen uit achterstandsgezinnen. Ook kinderen met taal- en leesproblemen hebben extra baat bij muziek. Er zijn dus veel goede redenen om juist op schoolmuziek aan te bieden: zo valt geen kind buiten de boot.”¹

Het MuziekAkkoord speciaal onderwijs

Het doel van het MuziekAkkoord is het stimuleren van structureel muziekonderwijs op alle 543 scholen binnen het speciaal onderwijs in Nederland en het Caribisch Gebied. De ondertekening versterkt de samenwerking tussen de partners die hieraan bijdragen.

Belofte cultuureducatie

1. Wij zijn er voor alle kinderen in het onderwijs, dus ook de kinderen uit het speciaal onderwijs;
2. Op onze scholen krijgen alle kinderen de kans kennis te maken met cultuureducatie waar muziek onderdeel van is;
3. Cultuureducatie is een structureel onderdeel in het curriculum en kinderen leren wat cultuureducatie voor hen betekent in de maatschappij;
4. Cultuureducatie wordt geïntegreerd in het totale lesaanbod.

1. Mark Mieras is wetenschapsjournalist en gespecialiseerd in hersenontwikkeling. Hij geeft inzicht in wetenschappelijk onderzoek over muziek op school. Lees zijn literatuurstudie op: ww.meermuziekindeklas.nl

Gerben

Doelstellingen muziekeducatie

1. De leerkrachten op onze scholen onderkennen dat muziekeducatie een belangrijk expressiemiddel is waardoor kinderen nieuwsgierige, vrije en creatieve geesten worden.
2. Onze scholen zetten expertise in om muziekeducatie vorm te geven, bijvoorbeeld in de vorm van het inzetten van vakdocenten van lokale partners.
3. Onze scholen hebben een cultuurbeleidsplan waarin de doelen van cultuureducatie en muziekeducatie in het bijzonder staan omschreven. Onze Intern Cultuur Coördinator (icc'er) coördineert de implementatie en borging van ons cultuuronderwijs en heeft daarvoor voldoende taakuren.
4. Onze scholen participeren in een netwerk met andere scholen en muzikaanbieders en zetten dit netwerk ook in om het mogelijk te maken om samen te spelen.
5. Door het MuziekAkkoord speciaal onderwijs onder de aandacht te brengen en activiteiten te organiseren ontstaat een beweging waardoor de doelgroep meer zichtbaar is.

Gerben zit midden in een kring met een trom. Hij slaat op de trom en de andere kinderen doen hem na. Hij is er even stil van: "Ik word gehoord". Prachtig dat muziek dit hem mag bieden.

– Jacqueline, Vrije Klanken.

De doelgroep, kinderen van het speciaal onderwijs (so)

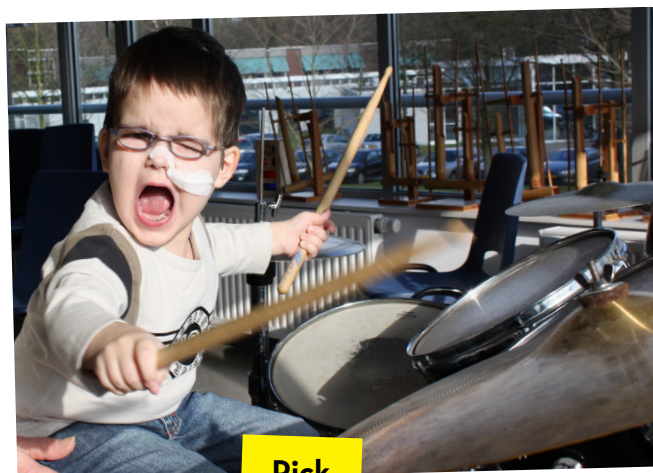
Nederland kent veel soorten speciaal onderwijs scholen. Het speciaal onderwijs bestaat uit 4 clusters:

- Cluster 1: blinde, slechthorende kinderen;
- Cluster 2: dove, slechthorende kinderen en kinderen met een taal- spraak-ontwikkelingsstoornis;
- Cluster 3: lichamelijk gehandicapte, verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke kinderen;
- Cluster 4: kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

Zie de bijlagen voor meer informatie over de verschillende clusters.

Isa

Rick

Wat hebben we over vijf jaar bereikt?

Met de actieroute voor het speciaal onderwijs zetten de verschillende partners met ondersteuning van Méér Muziek in de Klas zich in om het muziekonderwijs nog toegankelijker te maken. Dit realiseren we in gezamenlijkheid aan de hand van de volgende activiteiten:

- **De werkgroep speciaal onderwijs** is op initiatief van Méér Muziek in de Klas opgericht en denkt mee over de te nemen stappen richting het speciaal onderwijs. De volgende landelijke en lokale partners nemen deel aan de werkgroep: Aloysius stichting, de Onderwijsspecialisten, Stichting Inkluzie, de Zonnehoek, Het Kroonpad, BiM-werkwijze, Muziek is Meer, Cultuur Oost, Gigant, Vincent Speciaal, het lectoraat Kunsteducatie Hogeschool van Amsterdam, Marianne Dom van 't Spijker, Vera Kortekaas Music and education en het LKCA.
- Een **landelijke behoeftepeiling** over muziekonderwijs op de scholen voor speciaal onderwijs geeft een helder inzicht in de huidige status en behoefte op de scholen. De werkgroep speciaal onderwijs vertaalt in samenspraak met Méér Muziek in de Klas de resultaten van de behoeftepeiling naar actiepunten richting het onderwijs, de opleidingsinstituten en het culturele veld.
- Ruim 100 speciaal onderwijs scholen ontvangen een **stimulansvoucher voor muziekonderwijs** met een instrumentenpakket en een introductieles.

Méér Muziek in de Klas initieert de samenwerking tussen lokale culturele partners en het speciaal onderwijs met als doel om door middel van een stimulans te komen tot structureel muziekonderwijs.
- Jaarlijkse **kennisedelingsbijeenkomsten** versterken het landelijk netwerk voor vakdocenten en/of vakspecialisten muziek die werkzaam zijn in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Méér Muziek in de Klas neemt het initiatief om in samenwerking met het netwerk van vakdocenten en vakspecialisten muziek in het speciaal onderwijs, kennisedelingsbijeenkomsten te organiseren en ervoor te zorgen dat de resultaten verspreid worden richting het onderwijs, opleidingsinstituten en het culturele veld.

‘Onze dochter van 9 jaar is doof en blind en meervoudig beperkt door een zeldzame afwijking. Maar ze geniet intens van muziek, vooral van de trilling. Muziek komt (altijd) binnen. Ze heeft die harde prikkels nodig van ‘enge’ muziek. Hoe harder hoe beter. Als er schoten klinken in een film, giert zij het uit van het lachen.’

– Vader van Eva

Vele partijen tekenen mee

De landelijke samenwerking tussen onderwijs en partners zal het muziekonderwijs in het speciaal onderwijs sterk maken. Maar het structureel maken van muziekonderwijs kunnen zij niet alleen. Voor ijzersterk, blijvend muziekonderwijs is ook landelijke betrokkenheid vanuit verschillende sectoren nodig. Daarom tekenen vele partijen het MuziekAkkoord speciaal onderwijs mee.

In 2022 tekenden mee:

WERKGROEP SPECIAAL ONDERWIJS

cultuur
oost.

g}gant

HET
DE KROONPAD
ONDERWIJS
SPECIALISTEN

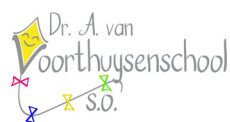
DE *
ONDERWIJS
SPECIALISTEN

KL
AC

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

ONDERWIJS

OVERIGE PARTIJEN

ArtEZ Conservatorium

provincie Overijssel

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**Deze Méér Muziek in de Klas Lokaal-regio's tekenen
het MuziekAkkoord speciaal onderwijs mee:**

Almere	Hellevoetsluis	Rotterdam
Altena	Helmond	Schagen
Amsterdam	Hilvarenbeek	Scherpenzeel
Arnhem	Hoeksche Waard	Steenbergen
Barendrecht	Hof van Twente	Stichtse Vecht
Barneveld	Katwijk	Texel
Beuningen	Kerkrade	Tiel
Borne	Landsmeer	Tilburg
de Achterhoek	Limburg	Veldhoven
de Liemers	Lingewaard	Waalwijk
Den Bosch	Losser	Waterland
Dordrecht	Meerijstad	Wijchen
Drenthe	Noord Noord-Holland	Woerden
Druten-West/Maas en Waal	Noord-Veluwe	Zeeland
Ede	Noord-West-Veluwe	Zeist / de Bilt / Soest
Friesland	Olst-wijhe	Zuid-Kennemerland
Goirle	Opmeer	Zutphen/Lochem/Brummen/
Gooi & Vechtstreek	Overbetuwe	Voorst
Groningen stad	Raalte	Zwolle
Groningen-Oost	Renkum	
Hellendoorn	Rheden	

Deze lijst is niet uitputtend; het MuziekAkkoord speciaal onderwijs is een open akkoord.
We nodigen elke organisatie die een bijdrage wil leveren aan structureel muziekonderwijs in
het speciaal onderwijs uit om het MuziekopleidersAkkoord mee te tekenen.

Wij geven op de volgende manier invulling aan het muziekonderwijs in het speciaal onderwijs:

LKCA zet, als landelijk platform en kennispartner op het gebied van cultuureducatie en - participatie, extra in op het stimuleren van cultuur in het speciaal onderwijs. Door onderzoek, het organiseren van landelijke bijeenkomsten en het onderhouden van een cultuureducatie netwerk van provinciale en grootstedelijke consulenten.

Het lectoraat Kunsteducatie draagt bij aan het opzetten van het behoefteonderzoek muziek op speciaal onderwijs en aan de (inhoudelijke) organisatie van een inspiratiebijeenkomst in maart 2023.

Bij de Aloysius stichting neemt het muziekonderwijs binnen het curriculum van de Aloysius Stichting een belangrijke plaats in. Qua muziekonderwijs gaat de Aloysius Stichting verder op de ingeslagen weg waarbij alle scholen onder meer de mogelijkheid krijgen een muzikspecialist op te leiden en in te zetten, de methode 123 Zing aan te schaffen en (nog meer) verbinding wordt gezocht en samenwerking aangegaan met externe partijen zoals bijvoorbeeld het Haags Hiphop Centrum (H3C), Dansschool Fresh in Weert en de Wereldmuziekschool in Haarlem.

Bij Cultuur Oost krijgt het speciaal onderwijs in het programma Cultuureducatie met Kwaliteit in de provincie Gelderland extra aandacht. Samen met scholen, schoolbesturen, cultuurpunten, culturele aanbieders en gemeenten werkt Cultuur Oost aan beter cultuuronderwijs en de versterking van de culturele infrastructuur zodat alle kinderen en jongeren toegang hebben tot kunst & cultuur. Muziekonderwijs maakt hier een belangrijk onderdeel van uit. Ook delen wij kennis en expertise over thema's als kansengelijkheid en inclusief cultuuronderwijs, én is er aandacht voor doelgroepen die nog onderbelicht blijven, zoals thuiszitters of leerlingen binnen onderwijszorgarrangementen.

De Onderwijsspecialisten biedt iedere leerling een kans om zich optimaal te ontwikkelen. Muziek draagt bij aan de ontwikkeling van een eigen persoonlijkheid, versterkt de sociale binding met de omgeving en het vergroot de kwaliteit van leven.

Gigant uit Apeldoorn maakt muziek structureel mogelijk, zowel binnen als buitenschools.

Vincent Speciaal is ontstaan vanuit de wens cultuuronderwijs, en in het bijzonder muziekonderwijs, binnen het speciaal onderwijs te ondersteunen en verder te ontwikkelen. Dit doet Vincent Speciaal door de expertise die in meer dan twintig jaar binnen het speciaal onderwijs is opgebouwd te delen met verschillende partners en cursisten. Een specialisme is de multimodale didactiek, die toegesneden is op leerlingen met een ernstige (meervoudige) beperking. Vincent Speciaal belooft deze expertise de komende vijf jaar uit te delen via het geven van cursussen, teamtrainingen en workshops en bij te dragen aan het landelijk netwerk Meer Muziek in de Klas SO.

Stichting Inkluzie maakt elke week muziek met 100 kinderen met en zonder een beperking. Samen zijn wij Het Kristalorkest, echt samen, want we merken elke week weer dat muziek verbindend werkt en zorgt voor een bijzondere manier van communicatie. We doen dit al 10 jaar en daar gaan we nog heel lang mee door!

Op CSO De Zonnehoek in Apeldoorn maakt muziek structureel onderdeel uit van het lesprogramma. We werken met een muziekmethode en alle kinderen doen gedurende een schooljaar mee met een inclusief orkest. Daarnaast is er een vakdocent aan de school verbonden die wekelijks les geeft in verschillende groepen.

De MuziekBeleving staat voor een echte muziekbeleving. Ook voor kinderen in het speciaal onderwijs.

'BiM' staat voor 'Beleven in Muziek' en is een lichaamsgerichte methode met instrumentale muziek met een open muziek beleving in te zetten op scholen voor speciaal onderwijs. BiM bestaat uit muziekactiviteiten die zijn beschreven in een aantal BiM-activiteitenkalenders. De combinatie van muziek en deze muziek ook daadwerkelijk voelen op je lijf maakt de BiM-werkwijze tot een unieke methode.

Muziek is Meer levert een bijdrage aan kennisontwikkeling op het gebied van muziek en in het speciaal onderwijs (dmv materialen, kennisdeling, workshops, onderzoek).

Op de Antoon van Dijkschool in Helmond staat muziekles structureel op het programma minimaal 45 minuten per week.

Op de Auris de Taalkring in Hilversum is een muziekdocent op school om in alle groepen muziekonderwijs te bieden. Wij zorgen voor voldoende muziekinstrumenten op school, zodat de kinderen ervaring kunnen opdoen met het spelen op diverse instrumenten. Om meer kunst en cultuur aan te kunnen bieden op school proberen we een subsidie te krijgen van de overheid en gemeente, zodat we een gevarieerd aanbod kunnen bieden aan de kinderen van kunst en cultuuruitingen. We verzorgen op school ateliers waarin kinderen te maken krijgen met verschillende vormen van kunst en cultuur.

Bij de Boslustschool in Ommen staat muziek vast op het rooster. Er wordt gebruik gemaakt van 123 zing, Orff instrumentarium, de BIM-methode en muziektherapie door muziektherapeuten van Papageno.

Op de Catharinaschool in Heerlen is het muziekonderwijs ingericht door een vaste vakleerkracht muziek, die 3 dagen werkzaam is en in dienst is van de school. In deze 3 dagen krijgen alle klassen van het so en vso (dus van 4 t.e.m. 18 jaar) een half uur per week muziekles in een volledig ingericht muzieklokaal. Daarnaast heeft onze school heeft ook een schoolkoor en een schoolband. Deze wordt ook door de vakleerkracht muziek vormgegeven. We werken

naar verschillende optredens toe gedurende het schooljaar.

Op de Daniel de Brouwerschool in Wilp hebben alle leerlingen elke week een half uur muziekles van een vakleerkracht muziek. Daarnaast kunnen leerlingen deelnemen aan het schoolkoor. We hebben 2 koren: van 8 t/m 12 jaar en van 13 t/m 20 jaar. De leerlingen hebben de mogelijkheid om deel te nemen aan relaxlessen met muziek (klankschalen e.d.). We werken met thema's, doorlopende leerlijn en 123Zing. De vorderingen van de leerlingen worden genoteerd in de TOS. Onze visie is dat alle leerlingen wekelijks muziekonderwijs krijgen, waarbij muziek beluisteren, muziek maken (zingen!), bewegen op muziek, samenwerken, improviseren, communiceren, uiting geven aan gevoelens, leren over andere culturen, reflecteren belangrijke onderdelen zijn.

De Lachende Zon heeft een methode ontwikkeld - MY MUSIC DESIGN - om begeleiders van Kinderdagcentra te leren om met muziek te gaan werken, juist als zij niet muzikaal zijn.

Op De Parel in Haarlem heeft muziekonderwijs een betekenisvolle plaats in het curriculum. Elke leerling krijgt elke week muziekles van een vakleerkracht muziek, die vanuit een leerlijn en aansluitend op de thema's die binnen school spelen zijn muzieklessen vorm geeft. Daarnaast hebben de YouTube gebarenliedjes die in samenwerking met de logopedisten worden gemaakt een meerwaarde voor de leerlingen van de school. Wij beloven de komende vijf jaar, maar ook daarna, dat de betekenisvolle plaats die muziek voor de leerlingen en onze school heeft zal worden behouden en de werkwijze die daartoe heeft geleid zal worden gedeeld met collega's in het werkveld.

Op de Twijn in Zwolle vindt muziekles plaats in samenwerking met de plaatselijke muziekschool en is een samenwerking met ArteZ voor de inzet van studenten tijdens de stage.

Leren met Muziek zet UNiversal DESign For MUSical LEarning® in om breinvriendelijk muzikale gevoeligheid te trainen met inzet van Totale Communicatie en is bruikbaar voor de scholen voor speciaal onderwijs.

LIMAI focust zich binnen het SO op deskundigheidsbevordering waaronder het coachen van so-leerkrachten en het aanbieden van workshops en de voorstelling Poes poes en pan.

Lux in Utrecht gelooft in een positieve bijdrage van structureel muziekonderwijs. Dit kan namelijk bijdragen aan een mooi gevarieerd onderwijsaanbod in zijn totaliteit. Op dit moment zijn wij dan ook bezig om ons cultuurplan voor de komende vier jaar bij te stellen.

Op de Mozarthof in Hilversum hebben de leerlingen muziek in groepsverband. In het SO klassikaal, in het VSO klassikaal of in groep doorbroken samenstelling in het koor, bij een piano/keyboardles, drumgroepje, bandje, dansles. Naast de muzikale ontwikkeling en het plezier in muziek levert het vaak mooie momenten in contact op, ook bij de autistische leerling. Muziek verbindt. Het stille, ingetogen kind laat zich zien en horen. De uitbundige leerling kan even de energie kwijt.

Op de Archipel in Rotterdam krijgen de leerlingen wekelijks muziekles van een muzikant en leren zij volgens leerlijn van groep 1 naar groep 8, ukelele, piano en de ritmes met de Cajon en djembé naast de methodiek zangexpressie. Daarnaast volgen ze de danslessen van "Free to move".

Op de Pilot in Rotterdam wordt in alle groepen met zangexpressie gewerkt en worden er workshops djembé, piano en gitaar aangeboden.

Op de Dr. A. van Voorthuysenschool in Rotterdam vinden we muziek heel belangrijk. Het is een manier voor de leerlingen om zich (verbaal) te uiten en samen te werken. Wekelijks wordt er muziekles gegeven door een muziekdocent. Daarnaast wordt er in de klassen muziek gegeven door de collega's van de eigen groep.

Op de scholen van Stichting Almere Speciaal is muziek een vast onderdeel binnen het curriculum. Daarnaast stimuleert en faciliteert de stichting kennisdeling door (vak)leerkrachten.

Stichting My Breath My Music draagt zijn expertise bij over aangepast muziek maken waaronder de inzet van gratis muziek software die bruikbaar is voor kinderen met een ernstige lichamelijke en/of geestelijke beperking.

Globe uit Hilversum wil graag met en voor het speciaal onderwijs muziekeducatief aanbod ontwikkelen en organiseren. Denk bijvoorbeeld aan leerlijnen, projecten en workshops maar ook voorstellingen in het Muziekcentrum van de Omroep en repetitiebezoeken aan koor en orkesten.

Kunst Centraal uit de provincie Utrecht investeert in het speciaal onderwijs door maatwerk bij de verschillende programma's te leveren en door de inzet van een adviseur cultuureducatie voor speciaal onderwijs scholen in de provincie.

KOO regelt in Den Haag structureel (wekelijks) kunstonderwijs in alle disciplines op s(b)o scholen met kortlopend aanbod zoals Rap voor zijn Raap -> het maken van een kunstmanifest | Droomweg (talentontdeckingsprogramma binnen-buitenschools) | Inclusief cursusaanbod buiten schooltijd | Ontdek het Orkest+ : in samenwerking met Residentie Orkest voor kinderen in het speciaal onderwijs | Inclusieve workshops binnen Festival de Betovering | Maatwerk op verzoek.

Voor SKVR uit Rotterdam is het speciaal onderwijs een focusgroep. Een projectteam van coördinatoren en docenten onderzoekt hoe we met ons kunstvakonderwijs (waaronder muziekeducatie) een goede aansluiting kunnen maken bij de specifieke behoeften van deze leerlingen. In dialoog met de scholen maken we graag een programmering met activiteiten die impact hebben op het welbevinden en de ontwikkeling van de leerlingen. Dat doen we niet alleen op de scholen, maar ook in de groep van docenten die werkzaam zijn in het speciaal onderwijs. Zij wisselen ervaringen uit om te leren en ontwikkelen. Zo hopen wij steeds meer scholen en leerlingen te bereiken.

Myouthic verzorgt in Limburg cultuureducatie en muziekonderwijs op een vijftal scholen voor speciaal onderwijs. We zetten op deze scholen onze conservatorium geschoolde muziekdocenten in voor het verzorgen van reguliere muziekles.

Phion ontwikkelt een schoolconcert én het lesmateriaal op maat voor leerlingen uit het reguliere onderwijs en kinderen met afstand tot de Nederlandse gesproken taal. Dit betreft kinderen uit SO Cluster 2-onderwijs (kinderen met een TOS en dove/slechthorende kinderen) en kinderen van vluchtelingen.

CultuurLocaal uit Barendrecht geeft dit schooljaar (2022-2023) drie periodes van vier weken instrument lessen op sbo De Rank.

ABC-Cultuur uit Beverwijk zet zich in op het speciaal onderwijs met lange leerlijnen muziek, dans, theater en beeldend. We ondersteunen scholen in het schrijven en uitvoeren van hun cultuurplan en we ontwikkelen speciaal voor het speciaal onderwijs het Chordbuddy project; open source muzieklessen met de Chordbuddy.

CASE stelt kennis, ervaring, een landelijk netwerk en onderzoeksresultaten ter beschikking. Philadelphia gelooft in de kracht van muziek. Daarom hebben we de methodiek Muziek werkt zo! ontwikkeld. Met die methodiek kun je muziek inzetten in de zorg en begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking.

Special Heroes Nederland stimuleert een gezonde en actieve leefstijl voor kinderen en jongeren met een beperking via het (Voortgezet) Speciaal Onderwijs. Eén van de programmalijnen is Art Heroes waarbij we de doelgroep laten kennis maken met verschillende takken van Kunst en Cultuur, waaronder muziek. Binnenschools kennismaken met verschillende muziekvormen, naschools verdiepen en dan buitenschools zelf blijven doen zijn de stappen van ons programma.

Muziek en Spel Atelier uit Den Haag geeft speelse muzieklessen op maat voor kinderen met en zonder beperking.

Bij de Mooiste Muziekclub uit Den Haag maken kinderen met en zonder beperking, onder begeleiding, elk seizoen, samen muziek.

Stichting Groev verzorgt tijdens en na schooltijd muzieklessen voor leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Op dit moment zijn er een drietal docenten actief op verschillende scholen in de regio Rotterdam, Westland en Delft waar zij voor 30 klassen wekelijks de muzieklessen verzorgen. Voor de muzieklessen ontwikkelt Groev voor de doelgroep aansprekend lesmateriaal waarbij het voor elke leerling mogelijk is om aan te haken. Dit lesmateriaal zijn we aan het bundelen om in de toekomst ook andere docenten te kunnen inspireren. Tijdens de muzieklessen is samen muziek maken een belangrijk gegeven en krijgen de leerlingen de mogelijkheid om door middel van succeservaringen en zelfvertrouwen en sociale vaardigheden op te doen. We geloven bij Groev in de enorme kracht van muziekonderwijs voor leerlingen in het (V)SO, en creëren voor de leerlingen met veel plezier elke week een kans om te stralen.

De Rijdende Popschool is de afgelopen 10 jaar in het Noorden van Nederland actief om op laagdrempelige wijze (pop-)muziekonderwijs te organiseren voor met name kinderen en jongeren op het platteland van Groningen en Drenthe. Dat doet De Rijdende Popschool voor in de vrije tijd, maar ook op jaarlijks meer dan 50 scholen in het primair en voortgezet onderwijs. Voor het speciaal onderwijs heeft De Rijdende Popschool meerdere onderwijsproducten ontwikkeld voor het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. In 2022 is bijvoorbeeld de ontwikkeling afgerond van een driejarig programma voor muziekonderwijs een de Vmbo/Havo klassen van de "Mytyschool Prins Johan Friso" in Haren. Dit alles doet De Rijdende Popschool vanuit haar missie om samen muziek maken voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te maken.

ArtEZ biedt de mogelijkheden van scholing. Scholing, zodat de kwaliteit van muzieklessen binnen het (Speciaal) onderwijs, gegarandeerd wordt en blijft.

Op De Lelie in de Harderwijk krijgen alle leerlingen muziek aangeboden door een vakleerkracht muziek. Jonge kinderen leren spelenderwijs en belevingsgericht. Veel aandacht gaat uit naar luisteren, zingen en de auditieve ontwikkeling. Bij oudere leerlingen ligt de nadruk op het ontwikkelen van hun muzikale voorkeuren, spelen op instrumenten, bewegen op muziek en het aanleren van muzikale vaardigheden. Er wordt planmatig gewerkt met een muzikale leerlijn en individuele ontwikkeldoelen. Muziekonderwijs

heeft een vakoverstijgende functie. Muziek activeert verschillende cognitieve functies in de hersenen, stimuleert het denken en de taalontwikkeling. Muziek stimuleert de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen omdat veel aandacht uitgaat naar samen luisteren, belangstelling tonen voor elkaar, samen spelen en samen zingen.

“Muziekfabriek Zeeland gunt iedereen een Leven Lang Muziek, in alle fasen in ieders leven” Samen maken we het verschil! Ons gezamenlijk doel is muziek in al haar facetten duurzaam in te zetten voor een positieve gezondheid. Samen met al onze partners en deelnemers vervullen we een leidende rol. Door kansen te benutten, kennis te delen en samen te werken kunnen we het verschil maken voor ieders welzijn en ontwikkeling in de Zeeuwse samenleving. We willen door de inzet van muziek, kwaliteit van leven, een extra dimensie meegeven.

HandicapNL vindt dat alle kinderen en volwassenen recht hebben op muziekeducatie, dus ook kinderen met een beperking. Vanuit HandicapNL zien we mogelijkheden om hierin de komende jaren samen te werken vanuit ons focusdomein Muziek en Toegankelijkheid.

Kentalis Signis CMB (Communicatief Meervoudig Beperkt) staat 100% achter het initiatief structureel “Meer Muziek in de Klas” voor het Speciaal Onderwijs. We vinden het belangrijk dat de leerlingen een gevoel van ritme ontwikkelen en de muziek ervaren. Daarnaast creëert muziek het gevoel van samenzijn en verbinding, iets wat ontzettend belangrijk is voor CMB-leerlingen. Kentalis Signis CMB onderzoekt op welke wijze de school structureel muziekonderwijs aan kunnen bieden dat aansluit bij alle leerlingen.

Op de Startbaan in Gouda krijgen alle leerlingen wekelijks muziekles.

De Lerarenopleiding Primair Onderwijs van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) betreft in een van de partnerschappen het speciaal onderwijs die de studenten voorbereid om les te geven in het speciaal onderwijs.

Op de Witte Vogel, Den Haag vinden het erg belangrijk dat de leerlingen op de Witte Vogel (en alle an-

dere kinderen op het speciaal onderwijs) met muziek in aanraking komen/ beleven/ ervaren en zelf maken. Met muziek wordt er op een vrolijke, non-verbale manier gewerkt aan de individuele doelen van de leerling of aan de doelen van de gehele klas.

Muziek heeft bij onze doelgroep directe mogelijkheid tot contact maken, het vergoot het zelfvertrouwen, het uiten van gevoelens, tot het maken van keuzes, het bevordert de sociale omgang met anderen en het vergroot de concentratie.

Leerorkest Nederland maakt samen muziek en droomt van een wereld waarin ieder kind kan groeien en genieten van muziek. Vooral kinderen, die om welke reden dan ook, een afstand hebben tot het reguliere muziekonderwijs. Wij faciliteren scholen bij het oprichten van een eigen Leerorkest.

Bartiméus biedt haar onderwijs op vier scholen, te weten: SO Lochem, SO Zeist, VSO Zeist en SO / VSO Doorn. Deze laatstgenoemde school werkt met een ZML doelgroep. Op onze scholen in muziek een vast vak. Doordat onze leerlingen niet (goed) meer kunnen zien, merken we dat het gehoor gedeeltelijk compenseert voor dit gemis. Daarmee speelt o.a. muziek een grotere rol t.a.v. het leren. Muziek zorgt niet alleen voor vrolijkheid, rust, afleiding e.d., maar is ook een alternatieve ingang om informatie op te nemen en kinderen te bereiken.

Provincie Overijssel: In opdracht van de Provincie Overijssel is het afgelopen schooljaar samen met Rijnbrink Cultuureducatie een onderzoek uitgevoerd naar ‘cultuureducatie op maat in het (v)so in Overijssel’. Mede op basis van dit onderzoek investeert de Provincie Overijssel in 2023 en 2024 extra middelen voor cultuureducatie ten behoeve van kinderen in het speciaal onderwijs in Overijssel. Een traject waarin alle vijf de penvoerders CMK in Overijssel samenwerken met elkaar, het onderwijs en aanbieders van cultuureducatie.

Op Scol Paso Pa Futuro uit Aruba volgen de kinderen uit klas twee en drie sinds schooljaar 2021-2022 online lessen via Leerorkest Aruba. Wij hebben samen met de kinderen van onderbouw klassen, meegedaan aan een dansvoorstelling. Met klas 6 hebben wij als school “brassband” uitgeoefend.

KCR uit Rotterdam heeft het speciaal onderwijs nadrukkelijk benoemd in het Meerjarenbeleidsplan van 21-24. De ambitie luidt: extra aandacht geven aan de leerlingen in het speciaal onderwijs, zodat zij van dezelfde kansen kunnen genieten als anderen om blijvend met kunst en cultuur in aanraking te komen. Veelal van de scholen vragen hiervoor nadrukkelijk om kwalitatief goed muziekonderwijs voor hun leerlingen. Momenteel faciliteert KCR daarvoor vanuit de CMK-regeling extra geld, tijd voor begeleiding van scholen en training voor o.a. muziekdocenten om deze lessen te kunnen geven. Het toekomstige plan is een netwerk te faciliteren, zodat scholen, culturele instellingen en ook zelfstandige muziekdocenten elkaar sneller weten te vinden en hun ervaringen kunnen uitwisselen.

Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Orthopedagogiek: leren en ontwikkelen levert een bijdrage aan vervolgonderzoek naar muziek in het speciaal onderwijs met inzet van studenten Orthopedagogiek.

De sectorraad GO is de landelijke vereniging van Sbo en (v)so-scholen, cluster 3 en 4. Wij zien een brede opdracht voor het onderwijs: school is de plek waar het leven wordt geleerd en geleefd. En muziek hoort daarbij; het maakt gelukkig en draagt bij aan welbevinden. Het stimuleert op allerlei manieren de ontwikkeling van (jonge) mensen. Onze vereniging maakt zich dan ook sterk voor Meer muziek in de Klas op de scholen van onze leden.

Het Prinses Christina Concours geeft met de Classic Express concerten voor zowel het regulier als het speciaal onderwijs. Dit zijn laagdrempelige concerten, waarmee we de kinderen vaak voor het eerst kennis laten maken met (klassieke) muziek. In het speciaal onderwijs is dit extra bijzonder, omdat de muziek bij de kinderen vaak iets extra's teweegbrengt. Kinderen die zich bijvoorbeeld normaal gesproken geen reactie geven, doen dit in veel gevallen wel bij het horen van muziek. Een erg bijzondere ervaring dus, en niet alleen voor de kinderen zelf, maar ook voor hun begeleiding, directies van de scholen.

Koninklijke Visio onderwijs biedt excellent onderwijs aan kinderen met een visuele en/of meervoudige beperking tussen de 4 en 20 jaar. De eigen regie van

de leerling en het opleiden naar perspectief staan centraal in het onderwijs. Muziekonderwijs is daarin een onderdeel. Alle leerlingen krijgen muziekonderwijs van een conservatorium geschoolde muziekdocent. Visio werkt met alle doelgroepen (van ernstig meervoudig beperkt tot aan Havo) met eigen leerlijnen, eigen methodiek en ontwikkeld materiaal. Daarnaast wordt muziek gedurende de hele dag ingezet om te activeren, te ontspannen en om bijvoorbeeld de structuur in tijd aan te duiden. Het auditieve zintuig is voor onze doelgroep heel belangrijk omdat het verte zintuig van de visus beperkt of niet in is te zetten. Daarnaast vormt muziek een groot onderdeel van het kunst- en cultuuronderwijs.

123ZING brengt muziek de scholen in! De opbouw en werkwijze van de 123ZING muziekmethode biedt, ook voor het (V)SO, een stevige basis voor het geven van muziekles. De methode biedt naast speciaal ontwikkeld lesmateriaal (zoals liedjes die onderscheut worden met NmG en/of picto's) voor het Speciaal Onderwijs ook handvatten hoe je dit lesmateriaal kunt inzetten en eventueel kunt aanpassen naar de behoeftes en het niveau van de leerlingen. Op deze manier streeft 123ZING naar muziekonderwijs voor ieder kind!

Adams Music Centre heeft als slogan Together in Music die wij als instrumentenbouwer wereldwijd uitdragen. Al meer dan vijftig jaar zijn wij een partner voor amateurs en professionals in de muziekindustrie. Een klasse merk in concertslagwerk en koperblaasinstrumenten. Met muziekwinkels in IJltervoort (NL) en Lummen (B) en vanzelfsprekend ook een online store. Met professionele reparatie-afdelingen die altijd paraat staan om instrumenten te reviseren, repareren en modificeren. Wij weten als geen ander hoe waardevol het is om muziek te maken en daar kun je niet vroeg genoeg mee beginnen. Daarom hebben wij een ruime collectie schoolinstrumenten samengesteld van goede en betaalbare kwaliteit. Contacteer ons gerust voor een advies op maat. Wij worden graag jouw partner in het grenzeloze avontuur van de muziek.

Linie College, een VSO in Den Helder maakt gebruik van 123Zing voor de basis van het muziekonderwijs, de leerlingen gaan op muzikale rondreis langs de continenten en doen zelf onderzoek naar een muzikale getallenlijn. Linie College gaat zich ontwikkelen in ritmes, akkoorden en zelf iets

presenteren, bespelen van muziekinstrumenten en ritmes. Linie College heeft behoefte aan het hebben van een methode ontwikkeld voor het speciaal onderwijs, aansprekend voor de pubers maar voor niveau voor groep 3/4/5. Niet te talig, maar juist beeldend. Verder is behoefte aan samenwerking binnen de regio waarin je tussen de leraren methodes en ervaring kan delen en een startende leerkracht gebruik kan maken van een netwerk. De droom is om grote gemeentelijke projecten op te starten voor kunst voor het speciaal onderwijs.

Op de VSO Dunk uit Groningen is de afgelopen jaren niet veel aan muziek gedaan vanwege andere prioriteiten en handelingsverlegenheid. We zingen een keer, luisteren muziek en gaan naar het NNO (Noord Nederlands Orkest). Elk jaar komt een stagiaire muziek van het conservatorium, hier zijn we erg blij mee. We vinden het als team erg belangrijk dat de leerlingen goed en gevarieerd muziekonderwijs krijgen. Het liefst door een vakdocent muziek (opgenomen in de formatie), die vol passie en enthousiasme elke week een gevarieerd aanbod muziek kan geven aan onze leerlingen. Want dat verdienen ze!

Op SBO de Fiduciaschool uit Groningen zijn wij al een aantal jaar bezig om het muziekonderwijs op de kaart te zetten. We hebben de volgende dingen gedaan.

- Pilot met Prins Claus Conservatorium, coaching on the job.
- Nieuwe muziek methode binnen de school geïmplementeerd
- Muziek vakdocent structureel in de klassen en binnen de school
- Inspiratiemiddagen voor het team
- Aanschaf nieuwe muziekinstrumenten
- Muzieklessen structureel op het lesrooster
- De stichting SCSOG ondersteund de 'projecten pot muziek'

Je ziet dat muziek weer leeft binnen de school! We stimuleren een musicerende en zingende school! De kinderen zijn zichtbaar enthousiast, ontdekken verborgen talenten en beleven veel plezier tijdens muziek. Muziek maakt wat los bij ieder kind, daarom vinden wij het zo belangrijk!

Bovendien weten we vanuit wetenschappelijk onderzoek dat muziekonderwijs belangrijk is voor de ontwikkeling van de hersenfuncties van kinderen en dat het de emotionele intelligentie stimuleert.

De SBO Dr. Bekenkampschool uit Groningen ziet graag een extra impuls in ons muziekonderwijs. De Bekenkampschool is bezig met een scholing van de muziekmethode 'Eigenwijs' en we zetten muziekdocenten in die ons begeleiden en veel inspiratie geven. We hopen met deze ondertekening op nog meer muzikale aanvullingen en willen daarnaast graag een breder muzikaal netwerk stimuleren waarbij er (eigen) kennis wordt gedeeld en uitgewisseld.

Op de Kimkiel uit Groningen vinden we muziek heel belangrijk, het brengt zoveel plezier in school. Er zijn verschillende leerkrachten die muziek opleidingen en cursussen hebben gevolgd. Al heel wat jaren hebben we muziekprojecten in samenwerking met de muziekschool BijVrijdag en sinds vorig jaar een vaste muziek docent. Daar worden de kinderen en docenten heel blij van. We merken binnen onze school dat leerkrachten het soms best lastig vinden om muziek les te geven, maar deze docent laat zien hoe laagdrempelig muziek kan zijn en hoe leuk muziek is. Hij geeft de ene week les en de andere week de leerkracht. Binnen de Verlengde School Dag (VSD) bieden we ook muziek workshops aan; beats & lyrics, play in the band, djembé. Geweldig om de kinderen dan zien stralen!

Op de W.A. van Lieflandschool uit Groningen zien wij wat muziek met en voor onze leerlingen doet. Samen zingen of musiceren geeft een gevoel van saamhorigheid en ontspanning. De leerlingen worden er vrolijk van en kunnen zich beter concentreren. Ook kunnen veel andere vaardigheden, vaak ongemerkt, met behulp van muziek worden geoefend. En heel belangrijk; wij zien dat de algehele sfeer in een groep verbetert, wanneer er veel aan muziek wordt gedaan. De laatste jaren is er al veel verbeterd in het aanbod van muziek op onze school. Er is geïnventariseerd wat er aan muziek werd gedaan in de klassen en wat leerkrachten nodig hadden om het muziekonderwijs te verbeteren of meer aan muziek te doen. Een aantal collega's hebben de opleiding 'vakspecialist muziek in het speciaal onderwijs' gevolgd, er zijn muziekinstrumenten aangeschaft, er is een nieuwe muziekmethode uitgezocht (123Zing), de bijscholingen van 123Zing worden gevolgd en er is voor de leerlingen met speciale problematiek de gelegenheid tot het krijgen van muziektherapie.

De W.A. van Lieflandschool uit Groningen wil extra werken aan:

De leerkrachten die zelf wat meer moeite hebben om het muziekonderwijs in de klas vorm te geven, extra ondersteunen of ondersteuning laten bieden van buitenaf. Meer muziekinstrumenten aanschaffen, zodat elke groep een eigen aantal instrumenten in de klas heeft. Wanneer de instrumenten zichtbaar in de klas aanwezig zijn, zal er sneller gebruik van worden gemaakt. Een aantal collega's wil graag lessen volgen om een gitaar of een ukelele te leren bespelen, zodat deze instrumenten gebruikt kunnen worden tijdens het zingen van liedjes. Wij hopen dat er weer eens een opleiding tot 'muziekspecialist speciaal onderwijs' wordt aangeboden, zodat een aantal collega's deze weer kunnen volgen. Gebleken is dat collega's die deze opleiding hebben gedaan, andere collega's kunnen stimuleren en motiveren.

Op Meerklank in Zeist wordt door enkele groepsleerkrachten muzikles gegeven en is een vakspecialist aanwezig. De vakspecialist heeft thema's voor de diverse bouwen (onder-, midden- en bovenbouw van het VSO) ontwikkeld. De wens is om de thema's verder door te ontwikkelen zodat het inzetbaar is voor de gemiddelde leerkracht.

AllroundWorkshops.nl creëert workshops en activiteiten geschikt voor het speciaal onderwijs. De wereld van het speciaal onderwijs is een bijzondere wereld, vol mogelijkheden om kinderen en jongeren met speciale behoeften te helpen hun potentieel te bereiken. Deze workshops worden ingezet om mensen met verschillende niveaus van speciale behoeften te helpen hun vaardigheden te ontwikkelen en naar hun doelen toe te werken. Het volgen van de workshop rappen stimuleert het verhogen van de geletterdheid, het gevoel van ritme en het verbetert het zelfvertrouwen en zelfbeeld. Wij bieden activiteiten die kunnen worden afgestemd op elke doelgroep. Vaak biedt dit ook gelegenheid voor begeleiders en leerkrachten om meer te leren over de behoeften van het individu en hoe zij hen het beste kunnen ondersteunen. Door deze activiteiten aan te bieden, kunnen we ervoor zorgen dat personen met speciale behoeften de beste kansen op succes hebben en dat hun potentieel wordt ontsloten.

Proloog staat voor inclusief kunst - en cultuuronderwijs voor alle kinderen in Hilversum. Door middel van deskundigheidsbevordering aan vakleerkrachten wil Proloog docenten vakbekwamer maken om in het speciaal onderwijs les te geven. Ook zal Proloog inclusief onderwijs actief promoten binnen de culturele instellingen in Hilversum.

Aslan Muziekcentrum heeft de 'Muziek Talent Express' ontwikkeld en is te gebruiken in het speciaal onderwijs, zo is afgelopen 9 jaar gebleken in de praktijk op 7 verschillende clusters van het speciaal onderwijs. De methode leent zich goed om te differentiëren en, waar nodig, vereenvoudigen."

De Muziektafel Groningen vindt dat ieder kind in Groningen moet de mogelijkheid krijgen zich te ontwikkelen met muziek. Samen staan we voor goed muziekonderwijs, beschikbaar voor elk schoolkind in onze gemeente.

Op de Adelante Tyltyschool werkt Kirsten Scheffel als orthopedagogisch muziekdocent. Kirsten werkt met kinderen binnen het EMB-veld. Door muziek op een laagdrempelige manier aan te bieden stimuleert Kirsten spelenderwijs de verschillende ontwikkelingsgebieden. Doordat muziek een prettige en laagdrempelige ingang heeft die voor iedereen toegankelijk is, muziek zit immers in alles om ons heen, is deze manier van ontwikkelingsondersteuning voor iedereen haalbaar. Daarnaast brengt het de kinderen bovenal ontzettend veel plezier en ontspanning.

De Rietlanden heeft de intentie om muziekonderwijs in te gaan voeren. Op 1 december 2022 is een groepsleerkracht aangesteld die tevens vakleerkracht muziek is. Ik zal daarmee het voortouw gaan nemen. De collega's zijn enthousiast over de mogelijkheid dat er volgend schooljaar muziek aangeboden zal worden op de Rietlanden.

Wij, als ZML De Rank, tekenen het muziekakkoord, omdat wij muziek structureel een plaats willen geven binnen ons onderwijs. Dit doen wij omdat muziek goed aansluit bij de belevingswereld van onze leerlingen. Wij werken hierbij samen met Cultuur Lokaal uit Barendrecht.

Kirsten Scheffel van Music4WorldEducation wenst dat er binnen het muziekonderwijs meer aandacht komt voor deze doelgroep. Ze worden vaak over het hoofd gezien, waardoor er weinig materiaal voorhanden is. Muziekmateriaal op peuter/kleuterniveau is vaak al te lastig voor deze doelgroep. Kirsten deelt graag haar kennis en brengt graag de doelgroep onder de aandacht waardoor we meer voor de kinderen kunnen betekenen middels muziek, zodat we nog doelgerichter te werk kunnen gaan.

Bij Stichting Elan hebben alle onze leerlingen hun eigen onderwijs behoefte en aanpak, in de klassen zijn veel niveau verschillen. Op zowel cognitief als sociaal vlak. Muziek is bij uitstek het middel om te verbinden. De klas wordt echt een klas! Leerlingen leren samenwerken, zichzelf uiten, luisteren naar elkaar, dingen creëren, maar bovenal plezier maken als groep! Mijn wens is dat op alle scholen in de wereld structureel (zeker 1x per week) muziekles gegeven gaat worden.

Op Leijpark werd/ wordt muziek gegeven, maar met oude materialen en niet georganiseerd. Het was zogezegd een sluitpostje. Onze doelgroep is juist extra gevoelig voor o.a. muziek en kan daarmee zichzelf beter ontwikkelen. We zien het creatieve onderwijs ook als middel en niet als doel. We zijn onze instrumenten aan het vernieuwen en het aan het aanpassen aan de doelgroep. Maar we zijn er nog niet. Ook zijn we het team aan het scholen en meenemen in alle ontwikkelingen. Jullie stichting sluit mooi aan op onze visie. Dus we doen graag mee.

Stichting De Sokken van Ilias biedt kinderen die niet vanzelfsprekend met kunst en cultuur in aanraking komen, kunstbeleving aan. Alle kinderen moeten toegang hebben tot passende muziek- en kunstbeleving. Het beeld van kinderen buiten het regulier onderwijs is vaak een beperkt beeld, terwijl hier talentvolle en gemotiveerde kunst-makers rondlopen. Wij willen een bijdrage leveren aan zowel een inclusief kunstlandschap als een inclusieve samenleving.

Onze muzikaal-theatrale projecten zijn ontwikkeld vanuit de doelgroep: kinderen met speciale behoeften binnen en buiten het onderwijs. Met de projecten willen we het aanbod aan muzikale

projecten voor deze kinderen vergroten en verrijken met meer ruimte voor hun eigen creatieve expressie. Door hun muzikale en creatieve expressie te stimuleren leren kinderen hun eigen talenten, verbeeldingskracht en mogelijkheden kennen.

De muzikale projecten worden op maat gemaakt, zijn inclusief en geschikt voor kinderen binnen en buiten het speciaal onderwijs. Onze professionele kunstenaars en kunstdocenten zijn gedreven en hebben expertise in het werken met de doelgroep.

Individuele personen

Iris Holl is student ecologische pedagogiek aan de Hogeschool van Utrecht en studeert af bij LIMAI. Iris is een muziekworkshop voor het speciaal onderwijs cluster drie aan het opzetten. Haar wens is dat muziek en theater als middel ingezet kunnen worden om bepaalde thema's bespreekbaar te maken of om te werken aan bepaald gedrag van kinderen.

Marianne Dom van 't Spijker is vakleerkracht muziek (so/vso zml) en wenst dat alle kinderen in het Speciaal Onderwijs zich in een rijke en betekenisvolle leeromgeving kunnen ontwikkelen, waarin muziek als middel, doel en belevingsgericht wordt ingezet. "In mijn lessen wil ik bijdragen aan de muzikale, creatieve en sociale ontwikkeling door af te stemmen op wie wat nodig heeft en met veel plezier en enthousiasme muziek in de klas te brengen."

Het speciaal onderwijs

Nederland kent veel soorten speciaal onderwijs scholen. Afhankelijk van de leerlingpopulatie werken de scholen aan de kerndoelen voor 'speciaal onderwijs' of aan de kerndoelen voor 'speciaal onderwijs Zeer Moeilijk Lerend (ZML)/ Meervoudig Gehandicapt (MG)'. Beide kerndoelensets hebben, als onderdeel van kunstzinnige vorming, specifieke doelen voor muziek. Daarnaast zijn er extra 'leergebiedoverstijgende kerndoelen'. Die extra doelen gaan bijvoorbeeld over 'Leren leren' of sociaal emotionele vorming en het omgaan met klasgenoten. Kinderen krijgen hier extra begeleiding en ondersteuning in.

Het speciaal onderwijs bestaat uit 4 clusters:

- Cluster 1: blinde, slechthorende kinderen;
- Cluster 2: dove, slechthorende kinderen en kinderen met een taalspraakontwikkelingsstoornis;
- Cluster 3: lichamelijk gehandicapte, verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke kinderen;
  - Zeer Moeilijk Leren (ZML)-scholen voor kinderen met een verstandelijke beperking
  - Mytylscholen kinderen met een lichamelijke handicap
  - Tyltylscholen kinderen met een meervoudige handicap
  - Langdurig zieke kinderen (LZK)-scholen
- Cluster 4: kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

De ondersteuningsvraag in combinatie met wat een school kan bieden, bepalen de juiste school voor een kind. Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) is een van de richtingen waar de kinderen van het speciaal onderwijs naar kunnen doorstromen. Het vso valt ook onder het primair onderwijs. Het samenwerkingsverband, waarvan ook het speciaal onderwijs onderdeel uitmaakt, speelt daarin een beslissende rol.